Samenwerken voor een leefbare planeet.
(2) Macht verdelen

Lezing

God zei: ‘Laten Wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op Ons lijken; zij moeten heersen over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.’ God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep Hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen. Hij zegende hen en zei tegen hen: ‘Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag: heers over de vissen van de zee, over de vogels van de hemel en over alle dieren die op de aarde rondkruipen.’

Gen 1,26-28 (NBV21)

Overweging

Heerschappij, een woord dat vaak verkeerd begrepen is, zeker ook vanuit kerkelijk oogpunt. Het impliceert, in zijn bijbelse betekenis, zorg dragen, handelen als rentmeesters vanuit Gods visie. Heersen zoals Christus kan ons hier helpen om het woord breder te begrijpen. Het gaat dus niet over het installeren van een concurrerende machtsverhouding. Heerschappij is geen overheersing, maar eerder een verantwoordelijk rentmeesterschap.

Hoe kijken wij daar naar? Heeft dat iets met ons te maken of met onze verantwoordelijkheid? Vanuit mijn werk bij Reset Vlaanderen kom ik dagelijks in aanraking met de ongelijke machtsverhoudingen, ook zeer specifiek rond klimaatverandering of milieuproblematiek.

In onze wereld in volle verandering—denk aan migratie, veiligheid, klimaatverandering—schudden gebeurtenissen zoals de Brexit, oorlog in Oekraïne of de overstromingen in Wallonië ons wakker. Het zijn dergelijke ‘schokken’ die veranderingen aan de samenleving opdringen. Dat heet transitie.

Een belangrijke vraag is: wie stuurt deze veranderingen en in welk wereldbeeld passen ze? En hoe zorgen we ervoor dat het niet bij steekvlampolitiek blijft?
Er zijn enerzijds schuchtere pogingen tot participatie op elk niveau. Anderzijds beknibbelt de overheid op de middelen van middenveldspelers die net vanuit die participatie zijn ontstaan. De focus op de wereld in verandering lijkt vaak zoek, want het eigen ‘systeem’ moet in stand gehouden worden.

Dit alles doet me denken aan het schilderij ‘narrenschip’ van Jheronimus Bosch, een satirische kijk op de samenleving over hoe ‘men’ doelloos en stuurloos rondvaart naar het land der dwaasheid.

We moeten met zijn allen koers zetten naar een duurzame en rechtvaardige samenleving. Ik maak me echter zorgen dat de koerswijzigingen in onze samenleving te veel door 'anderen' bepaald worden. Denk hier maar aan de internationale markten en de lobby's van grote bedrijven. We moeten als maatschappij en burgers wakker schieten en nadenken over hoe we onze democratie kunnen verdiepen en aanpassen aan de nieuwe context.

Wie zijn die anderen?

- **Multinationals** die zo groot zijn dat ze buiten enige wetgeving lijken te staan. Kijk maar naar petroleum en chemiebedrijven die al decennialang de impact weten van hun werk op klimaatverandering, maar actief lobbyisten betaalden om alles te vertragen. Deze week vindt er een grote industrietop plaats rond de toekomst, op bestelling van die industrie. Met o.a. onze premier en mevrouw Von der Leyen. Maar zonder vertegenwoordigers van het middenveld. Wie bepaalt de koers?
- **Overheid**: Klimaat & energieplannen moeten in principe ook ingaan op de gevolgen voor kwetsbare mensen. Uit onze analyse blijkt dat het slechts bij enkele woorden blijft, maar op vandaag wordt hier weinig tot geen aandacht aan gegeven. Mensen in armoede, werknemers in kwetsbare sectoren worden niet of te weinig betrokken, terwijl ze wel de eerste slachtoffers zijn. Mensen in armoede dragen weinig bij aan het probleem, maar dragen wel de grootste gevolgen. Vandaar ook het ontstaan van gele hesjes protest in Frankrijk enkele jaren geleden.
- **Er is geen geld** zegt men, maar klopt dat altijd? Er worden op vandaag miljarden uitgegeven, ook door overheden. Op vandaag gaan er miljarden naar fossiele investeringen, is er dan geen geld? Het zijn keuzes. We moeten nu investeren, net zoals een bedrijf, dat klaar moet zijn voor veranderingen. Wie stuurt waar het geld naartoe gaat? Het blijft 'business as usual'. En premies voor elektrische wagens terwijl er wordt bespaard op openbaar vervoer zijn geen goed idee. Uit onze just transition scan blijkt ook dat de meeste premies voor het bv renoveren van woningen bij de hoogste inkomensklasse terechtkomt. Dat heet het Mattheuseffect, armen worden armen, rijken rijker. Dat zie je nu vaak nog niet, maar wel binnen enkele jaren.
- Landen in het zuiden dragen de grootste gevolgen van de klimaatverandering die wij in het westen hebben veroorzaakt. Ze mogen ook rondrijden met onze afgedankte vervuilende wagens en containers vol afval worden daar gelost. Ondertussen zitten ze met grote leningen aan ons 'het westen', die we niet willen kwijtschelden. Ze moeten dus aan ons lenen om onze historische schuld te vereffenen. Er klopt hier toch iets niet.

Vanuit de scheppingsgedachte zijn we bezig met ons eigen huis te vernietigen. Dit is een zondige toepassing van heerschappij.

De schrift staat vol met aanwijzingen dat de mens in relatie staat met anderen, maar ook met de gehele schepping. Gerechtigheid is ook ecologische rechtvaardigheid. Alles is met elkaar verbonden. Dat zinnetje moet nog veel dieper doordringen.

In tijden van een versnelde klimaatverandering, grotere gevolgen en rampen, moeten we ons bekeren en dit omarmen. Het lijden van de aarde, ja, de schreeuw van de aarde, moet ons raken, in onze buik, zodat we het niet langer kunnen aanzien én handelen. Dit is trouwens dé kern van hoe 'barmhartigheid' werkt. We hebben nood aan een eerlijke bekering, een eerlijke transitie. De vastentijd is de perfecte voedingsbodem om hierover na te denken.

We staan er echt niet alleen voor. Gods scheppende kracht zit in ieder van ons en als je goed rondkijkt, googelt of instagramt, dan zie je de verandering, zowel van onderuit als van bovenuit. Een eerlijke transitie is mogelijk en wij kunnen hier medeschepper zijn vanuit onze christelijke roeping. Laat ons kijken naar hoe onze leermeester het voordeed, namelijk in de stijl van het mosterdzaadje: beginnend in de kleine dingen, nederig strijden met liefde i.p.v. met geweld.
God kan onze doodgewone mosterdzaadjes gebruiken om te bouwen aan een wereld waarin het gebrokene hersteld wordt. Ik onderscheid zelf twee vormen van actie:

- Sociale dienstverlening = Menselijke nood lenigen/werken van barmhartigheid. Concrete acties. Burgercoöperaties, voedselteams, natuurpunt,...
- Sociale actie = De oorzaken voor menselijke nood wegnemen/beleidsmatige en economische activiteiten/de structuren van de maatschappij veranderen/het zoeken van recht.

Vanuit mijn jarenlange inzet op het kruispunt van sociale en ecologische uitdagingen zie ik enorm veel uitdagingen, maar evenveel hoop. En hoop is actie. Ik kan hier enorm veel verhalen opsommen van hoop vanuit mensen in armoede, hoop vanuit mensen in het zuiden, hoop vanuit werknemers in sectoren met grote uitstoot zoals chemie en metaal, hoop vanuit landbouwers, hoop vanuit kerken en gelovigen, en ook vanuit burgers die zich samen organiseren in diverse coöperaties, verenigingen en burgerplatformen. Zelfs vanuit blijdschap en hoop een andere wereld voortonen.

Remco Campert zegt:
"Verzet begint niet met grote woorden maar met kleine daden, zoals een storm met zacht geritsel in de tuin, zoals brede rivieren met een kleine bron verscholen in het woud, zoals liefde met een blik of aanraking of iets dat je opvalt in een stem. Daarmee begint verzet."

In de bijbel nodigt God ons uit om medescheppers te zijn, om op een creatieve manier uitdrukking te geven van die andere wereld. Laat je inspireren door Jezus. We worden uitgenodigd om samen onze mosterdzaadjes in te zetten op een verbeeldende, creatieve en verbindende manier. En wees maar zeker. Het zal besmettelijk zijn, deze radicale liefde. Net als desem in brood, of zout in de maaltijd. Niet te stoppen. Niet van bovenaf met regeltjes, maar van binnenuit. Het leven door Gods hart naar ons hart en van ons hart naar de mensen en de schepping rond ons. Een mosterdzaad revolutie!

Laat ons vanuit de verwondering voor de prachtige schepping, tranen laten stromen omdat we beseffen hoe we zijn omgegaan met dit geschenk. Laten deze tranen levende parels worden waarmee we aan de slag gaan om mee te bouwen aan de droomwereld waar de bijbel over spreekt en die er ooit zal komen! Dit is kiezen om te leven, voor het leven en om het leven door te geven.

Vanja Verschoore
De Lier, Brugge, 25 februari 2024